

Doktori címet szerzett Máthé-Farkas Zoltán

Máthé-Farkas Zoltán 2019. december 20-án védte meg A permetafora-modell alkalmazása az ószövetségi exegézisben. Jóbi szabadítás-metaforák kontextuális elemzése Walter Brueggemann hermeneutikai megközelítése nyomán című doktori tézisént a Debreceni Református Hittudományi Egyetemen (DRHE).

A bírálóbizottság a következő tagokból állt: Dr. Kustár Zoltán elnök (DRHE), dr. Hodossy-Takács Előd témavezető (DRHE), dr. Németh Áron belső opponens (DRHE), dr. Balla Ibolya (Pápai Református Teológiai Akadémia) külső opponens, dr. Bodó Sára (DRHE), dr. Fazakas Sándor (DRHE) és dr. Balogh Csaba (Középvári Protestáns Teológiai Intézet).

Mintán Máthé-Farkas Zoltán bemutatta doktori dolgozatát, a disputa rendjén pedig megválaszolta az opponensek által feltett kérdéseket, és sikeresen megvédte téziseit, a bizottság cum laude minősítéssel ítélte oda neki a doktori címet.

A továbbiakban a disszertáció összefoglalásának szövegét és dr. Balla Ibolya külső opponens szakbírálatát közöljük.

Máthé-Farkas Zoltán:

*A permetafora-modell alkalmazása az ószövetségi exegézisben.
Jóbi szabadítás-metaforák kontextuális elemzése Walter Brueggemann
hermeneutikai megközelítése nyomán.*

Összefoglalás

Értekezésem a Walter Brueggemann ószövetség-teológiai művében használt permetafora-modell alkalmazásának jelentőségét kívánja igazolni. Az amerikai szerző műve úgy közelíti meg az Ószövetség szövegeit, hogy éppen magából a Szentírásból vesz mintát érveléséhez. Meggyőzőnek tűnik számomra, amit a tanuskodás helyzetéről ír, és felmutatja a tanúságtétel valóságformáló lehetőségét mind az egyén, mind a közösség számára.

Egy hermeneutikai modellt lehet kielemezni, értékelni, összehasonlítani más elképzelésekkel, és kritikát megfogalmazni róla. Viszont helytállósága szerintem akkor nyer igazolást, amikor kutatási módszer kialakításához tud alapot nyújtani. Doktori dolgozatomban ezért vállalkoztam Brueggemann elképzelésének továbbvezetésére és az exegézisben való alkalmazhatóságának szemléltetésére.

Ez a tanulmány nem hoz újat az exegézis módszerére nézve. Az esettanulmányban (és a 29. rész teljes szövegének megállapításánál) írottaknak helyük van a bármely irányhoz tartozó kutatói vizsgálatban. A sajátosságot viszont ép-

pen az exegetikai vizsgálat mikéntjét meghatározó hermeneutika által tett hangsúlyok jelentik. Ennélfogva előbb a számomra megfelelőnek tekintett modellt tárgyaltam, majd annak alapján állítottam fel a módszert. A brueggemanni megközelítés nyomán az exegetikai elemzésnek olyan példáját mutattam fel, amelyben – hasonlóan az irodalmi alkotások vizsgálatához – arra figyelünk, hogy a szövegek miként alkotnak jelentést. Ugyanis egy szöveg elsődleges hatását a poétikai megformáltság biztosítja, amint ezt Brueggemann is megfogalmazza a tanú beszédmódjára vonatkozóan.

Dolgozatom elején a Jób könyvével kapcsolatos történeti kérdések áttekintésére, vázlatos bemutatására törekedtem. Nem állt szándékomban erre vonatkozó új kutatási eredményt felmutatni; célom itt a szemléltető ismertetés volt. Ezt abból az elgondolásból tettem, hogy a Jób könyvére nézően is rávilágítsak: a megegyezéseken túl számos kutatói véleménykülönbség létezik, és ez a helyzet a szintézis szükségességét mutatja.

Az első fejezet végén összevettem a szinkrón és a diakrón vizsgálati módszereket, következtetésem pedig az volt, hogy a kettőnek ki kell egészítenie egymást. Egyrészt számolnunk kell a szerzővel, aki egy bizonyos kor befogadóira és helyzetükre való tekintettel fogalmazott, másrészt pedig a kognitív környezet körvonalazásához az intertextualitás vizsgálatára van szükség, amelynek szinkrón módozata is van.

Miután áttekintettem a Jób könyvét illető történeti kutatás eredményeit, és általánosan megfogalmaztam a diakrón-szinkrón megközelítések használhatóságát, a tárgyalás során rátérhettem módszerem hermeneutikai megalapozására. A modellt nem én találtam fel, viszont sajátomnak tekintem annak alkalmazását az általam javasolt exegézishez.

Walter Brueggemann permetafora-modellje mentén megfogalmazhatók voltak azok az irányelvek, amelyek feljogosítanak a bibliai ószövetségi szöveg műalkotásként való elsődleges elemzésére. A kutató az általa megjelenített törvényszéki jelenetben a tanúk beszédstratégiájának fontosságát hangsúlyozza, ezáltal figyelmünk a szövegek poétikájának mélyvizsgálatára irányul. Ugyanis a szerzői szándékot a szöveg hordozza. Kijelenthetjük tehát, hogy alapvetően szerzőközpontú modellt vállaltam fel; ezt viszont sajátosan alkalmaztam: „szerzőnek” tekintek mindenkit, aki valamilyen módon részt vett a szöveg megalkotásában – az első tanúságtevőtől a hagyományozókon-szerkesztőkön át az éppen vizsgált szövegváltozat végső alakjának rögzítőjéig. Őket pedig a végső szövegforma „szinkronizálja”. (Ilyen módon ez a szerzőközpontúság közvetetté válik, mivel számunkra a szerzői szándékot legtökéletesebben a szöveg hordozza.) Noha ennek tételes megfogalmazását nem találtam Brueggemann ószövetségi teológiájában, ez a megállapítás érvelésével összhangban állónak tekinthető.

Tárgyaltam a Brueggemann megközelítése által előálló kérdéseket is. A referencialitást illetően megfogalmazást nyert az, hogy végül is nem az önmagukban való tények, hanem azoknak interpretációi, és pedig a valamely szempontok szerinti, valamely érdekeket, világértelmezést képviselő, kognitív környezetünk

részét képező szövegek irányítják a gondolkodásunkat, életfelfogásunkat, azaz kognitív struktúránkat. Ennek elméleti megalapozását végeztem a metafora használatának és funkcionalitásának felmutatásával.

Az ószövetségi kijelentésre tekintve elmondhatjuk, hogy a szent szövegek megfogalmazói az általuk relevánsnak ítélt beszédmódot használták az adott helyzetben, ennek megalkotását azonban megelőzhetette az a (kognitív szinten történő) valóságértelmezés, amely irányította a találó beszédstratégia (poétika-retorika) megválasztását. E retorika kifejezései, amelyek kezdetben újszerűek voltak mind az egyén, mind a nagyobb közösség (szubkultúra, kultúra, kultúrkör) számára, az általánossá váló használat folytán holt metaforákká válnak, majd némelyek lexikalizálódnak, ami a gondolkodásra való visszahatásukról tanúskodik, és ilyenképpen a fogalmi metaforák hálózatát is alakítják. Ekkor már a kijelentés metanarratívájának világába való bevonódásáról, azaz egyéni-közösségi kanonizációról beszélhetünk. Ezt a folyamatot irodalmilag és teológiailag így vázolhatjuk fel: Istenről való tapasztalat → elbeszélés mint tanúságtétel (prózai, lírai, drámai műnemben) → ennek egyén, illetve közösség általi elfogadása (kanonizációja) → hitvallás, amely a már általánosultabb valóságfelfogás kifejeződése, és ilyenként egy újabb tanúságtételt képez, s így előlről indul a folyamat. (A tapasztalat és az arról való elbeszélés megfogalmazását pedig irányíthatják a már korábban megfogalmazott hitvallások is.)

Az érvelés során mindezek megállapításával együtt járt annak tudtul adása, hogy a bibliai szöveg által teremtett-alakított valóságlátás ebben a (Brueggemann nyomán való) megközelítésben van annyira hiteles, mint bármely más metanarratíva. Ennek a valóságlátásnak a – hitünk szerint: végtelen – többlete minden más világfelfogással szemben az, hogy az „eredetleges teológiai adattól”, azaz a tanúságtévő Isten élményétől indul, és elfogadóját az „ontológiai lényeg világával” való találkozáshoz (ezek Brueggemann megfogalmazásai), azaz istenélményhez vezet. Az istenélményt megtapasztalók közössége pedig az egyház, amely a szöveg által teremtett szövegi-szociológiai intertextualitást gyakorolja. Az egyház egyik fő feladata pedig az, hogy kutassa a hitelesként elfogadott tanúságtételek összefoglalátát, a Szentírást, amely révén hozzájárul a megállapított és interpretált szöveg alapján történő tanúságtévés-igehirdetés fenntartásához.

Hogyan történjék a szöveg megállapítása, amelyre majd a magyarázat épül? Ennek dolgoztam ki egyik módozatát. Szem előtt tartottam, hogy egy módszer nemcsak akkor tekinthető tudományosnak, ha olyan modellre épül, amely helytáll(hat) a kritikákkal szemben. Hanem tudományosnak tekinthető azért is, mert általánosan, azaz minden szöveg esetében alkalmazható. Ezért a dolgozatban bemutatott esettanulmány által törekedtem igazolni módszerem használhatóságát.

Mindenekelőtt szükséges volt pontosítani azt a szövegváltozatot, amelynek alapján az elemzés fog történni. Jeleztem, hogy képtelenség egy adott szöveg jelentését diakrón módon megállapítani (mint ahogy Mozart *Requiem*-jét sem lehet ilyenképpen előadni), mivel ez „montázsszöveget” kínálna az értelmezés számára. Javallott kiválasztani a hagyományozás vagy a stabilizáció egyik termékét, és azt

szinkrón módon vizsgálni a maga korának (történetileg feltárt) kognitív kontextusa tudomásul vételével. Ugyanis az idő egy adott pontján mindig szinkronitás létezik: az addig létrejövő szövegek (de tulajdonképpen minden ismeret) egyidejűleg tartoznak a kognitív környezethez.

Noha az általam javasolt hermeneutikai modell szerint a kutatás elvileg bármely változatot tárgyalhatja, a *textus receptus*, vagyis a Leningrádi kódex által nyújtott szöveg mellett döntöttem. Tettem ezt abból a rendszeres és gyakorlati teológiai megfontolásból (is), hogy az egyházi közösség számára ennek alapján történik az igehirdetői tanúságtétel, tudniillik ez a szövegváltozat – illetve ennek valamely fordítása – az, amelyet korunk e két említett teológiai diszciplínája használ. Ennek a szövegnek a hitelességét pedig az elfogadottsága biztosítja. Továbbá mérvadó az is, hogy a teljes Ószövetségnek ez a legrégebbi dokumentuma.

Megállapítást nyert, hogy alapvető fontossággal bír a kiválasztott szöveg kognitív környezetének kutatása. Mert a „szerző”, aki a Leningrádi kódex esetében a masszoréták közössége, beleértett olvasókkal számol műve megalkotásakor. Fontosnak tartottam odafigyelni a masszoréta megjegyzésekre, azzal érvelve, hogy ami számukra kérdéses volt a szövegben, azt ők amúgy is jelezték. Ennélfogva ez a feltevés óvatossá tett, amikor kitekintettem a javasolt szöveg módosításokra és szöveg megállapításokra. Lényeges továbbá a kognitív környezet minél behatóbb ismerete a jelentésalkotás mikéntjének és „nyersanyagának” körvonalazása szempontjából is. Jóllehet a Leningrádi kódex esetében nem kérdéses az ószövetségi párhuzamok jelenvalósága a közösség tudatában, mindamelllett az extrabiblikus párhuzamok vizsgálatánál távolról sem közömbös, hogy a ma általunk ismert, feltárt szöveganyagok tartalma részét képezte-e a masszoréták *Sitz im Leben*jének, vagy pedig nem. Ezért továbbra is elvégzendő feladat marad az elemzés tárgyát képező szövegváltozat kognitív környezetének alapos feltárása. Ez azt is jelenti, hogy az esettanulmányban tett következtetéseket esetleg felülírhatják a kutatás újabb eredményei.

Az esettanulmány vizsgálati tárgyául Jób 29,14 első felsorát választottam, mert érintőlegesen már korábban is foglalkoztam vele, és ennek folytán elkészült az a metaforaelemzés, amely e dolgozat elsődleges mozzanatát és magját képezi.

Az elemzést kontextuálisként jelöltem meg, mivel szövegjelentést nem lehet vizsgálni annak összefüggései nélkül. A metafora állítást hordoz (egytagú változatában is), ami azt jelenti, hogy tömondatként fogalmazható meg, s ennélfogva alapszinten az alany és állítmány egymás számára kialakult kontextusát látjuk benne. Az egyes metaforák jelentése a szövegösszefüggésüket képező nagyobb egységben, legvégül a műalkotás egészében körvonalazódik, amelynek poétikai megoldásai bizonyos főmetaforák által meghatározott hálózatként „tartják fenn” a mű világát. Ezért állandóan odafigyeltem a tágabb és szűkebb összefüggéskeresetekre.

Mivel a műfajok irányítják valamely szöveghez való közeledésünket, ezért először a Jób könyvének ide vonatkozó kérdéseire kerestem választ. Arra a kö-

vetkeztetése jutottam, hogy ezt a költői művet *sui generis* alkotásnak lehet tekinteni; ezzel együtt pedig Jób hite fejlődésének a narratíváját ismerhetjük fel benne.

Közeledve a kiválasztott lókushoz Jób 29–31 egységének műfaji vonatkozásait tárgyaltam. Egyrészt az eredeti szöveg Jób (második) *másáljának* nevezi a 29,1-gyel kezdődő egységet, amely monológot tartalmaz. Másrészt a könyv eme három fejezete „önnarratívá”-nak tekinthető, ekként pedig az önéletrajz műfaji vonásait látjuk meg benne. Továbbá, ha a könyv törvényszéki metafora motívumára gondolunk, akkor érthetjük nyilvános tanúságtételként is. Mindamellettt itt jótett- és rossztett-, bűn-, testrés-, illetve embertípus-katalógusok feldolgozását is megtaláljuk. Szerkezetileg pedig a 29–31. részek szövege a panaszdalok struktúráját mutatja.

Közelebről vizsgálva, a 29. részt úgy írhatjuk le, mint amely Jób szenvedése előtti életviszonyainak katalógusa. De ezen túl kifejezett vagy rejtettebb listák nyomait is felismerhetjük, úgymint az embertípusokét, a testrészekét, a jótettekét; nyelvtani jellegűt pedig az időhatározói tagmondatok sorozata képez. A panaszszólamokra visszatekintve ez a rész az „akkor és most” típusú elbeszélés első mozzanataként határozható meg.

A műfajvizsgálatot a 29. rész szövegének fordítása és nyelvtani, valamint makrostruktúrájának a tárgyalása követi. E fejezet mögött áll mindaz, amit a 2. mellékletbe helyeztem, ahol a fordításom műhelymunkája olvasható. Ebben a szövegmegállapításban arra törekedtem, hogy magyarul mutassam fel a héber szövegben felismerhető nyelvtani és strukturális megoldásokat. Ez igencsak darabossá, sőt helyenként éppen „magyartalanná” tette a magyarul írt változatot, hiszen a magyar nyelvi szabatos megfogalmazás határait feszegettem, és ezért neveztem ezt *laborfordításnak*. Ennek hasznát abban látom, hogy közvetlenül tárja elénk a forrásszöveg poétikáját, noha így is csak részlegesen. Ugyanis az általam végzett elemzést el lehet végezni e fordítás nélkül is, viszont akkor az esetenként vonatkozó héber szövegrészletek folyamatos idézésének alternatívája maradt volna, amely állandó nyelvi „átkapcsolással” járt volna együtt a tudatban; továbbá az is kérdéses számomra, hogy miként vált volna legalább ennyire átláthatóvá a szöveg által hordozott nyelvi és strukturális összefüggés.

Miként azt a dolgozatban idézett és utalt (külön, függelékbe is helyezett) fordítások is igazolják, Jób könyvének vizsgálatán belül sokan törekedtek megoldani a 29. rész exegetikai és interpretációs kérdéseit. Szövegmegállapításom és fordításom az ő munkájukon alapszik, hiszen akár elfogadtam, akár nem vettem figyelembe javaslatukat, ezek a szövegolvasatok segítettek megérteni e rész költeményét, és körvonalazni mindazt, amit szerintem fontos tudnunk ahhoz, hogy a 14. költői sor metaforáit elemezhessük. A fordítások számbavételekor kiderültek a 29,14a értelmezési nehézségei, de ezeket igyekeztem nyelvtanilag, illetve a strukturális és a szemantikai vizsgálat révén tisztázni. Megállapítható, hogy némely megközelítésektől eltérően, a 29,14 költői sorában nem áthajlást látunk; továbbá hogy a 29,14aβ mondatát alkotó tárgyas ígét visszaható értelemmel kell fordítanunk.

A nyelvtani elemzés során számos gazdagító élményem volt. Elsősorban a héber grammatikai kézikönyvek segítségével tárult fel előttem az az összefüggéshálózat, amelyet a szemantikai-tartalmi vizsgálódással csak nagyvonalakban körvonalazhatunk. Viszont amikor egyenként odafigyeltem mindegyik szóra, szókapcsolatra, külön-külön kirajzolódott előttem a költői sorok mikrostruktúrája, sőt a többször előforduló hasonló vagy azonos nyelvtani szerkezetek megvonalták a Leningrádi kódex szövegváltozata által hordozott költemény makrostruktúráját is. Mindezek megerősítettek abban a feltevésemben, hogy javallott a legmélyrehatóbb vizsgálattal ellenőrizni a masszoréták által rögzített szövegváltozat nyelvtani, strukturális, szemantikai helyénvalóságát, és ekként igazolni azt. Amikor pedig nincs egybehangzás közöttük, akkor a szövegkritika eljárását kell alkalmaznunk.

A kiválasztott költői szövegrészlet alakzatainak jelentésalkotását vizsgálva abból indultam ki, hogy pontosan mely szavak és szerkezetek azok, amelyek szemantikai inkongruenciát, „impertinenciát” (Ricoeur) okoznak. Kiderült, hogy a felszínen olvashatók alapján csak elnagyolt megállapításokat tehetünk. Ezért az úgynevezett „háttéralakzat” modelljének alkalmazását javasoltam, amellyel leírhatónak látom az egyes metaforikus mondatokat/állításokat. Ilyen módon derült ki, hogy a 14a félsor két mondatában három metaforával van dolgunk, amelyeket a következő tőmondatokkal azonosíthatjuk [a háttéralakzatok általam javasolt írásmódjával írva]: *AZ IGAZSÁG EGY ÖLTÖZET, AZ IGAZSÁG EGY SZEMÉLY, JÓB EGY ÖLTÖZET*. Ezeknek megfogalmazásával sikerült megalapozni a lexémák intertextuális vizsgálatát. Ennek során előbb a közvetlen szövegekörnyezetükre figyeltem, és pedig a 14a és 14b párhuzamot mutató egységére, majd továbbléptem a teljes Jób könyve, illetve az egész Ószövetség szövegének kontextusa felé, és arra a megállapításra jutottam, hogy a Jób 29,14a félsorban nem egyedi képalkotással van dolgunk, ugyanis a Héber Bibliában mindhárom metafora változatait megtaláljuk. Végül kitekintettem a tematikai-műfaji párhuzamokra is.

Az intertextuális vizsgálat másik fő mozzanataként azt kutattam, hogy az említett metaforák párhuzamai jelentkeznek-e a Biblián kívüli közel-keleti írott anyagban. Erre vonatkozóan két dolgot kell megjegyeznünk. Egyfelől azt, hogy a vizsgálat anyaga igen korlátozott volt (főként ebben a kiadványban kerestem: Pritchard, James Bennett (ed.): *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament with Supplement*. Princeton Studies on the Near East. 3rd revised edition with supplement. Princeton University Press, Princeton 1969). Másrészt az így összegyűjtött adatok relevanciáját az teszi kérdésessé, hogy a dolgozathoz kapcsolódó kutatásom nem terjedt ki annak tárgyalására, hogy a masszorétáknak milyen ismeretük volt ezen szövegekről. Talán még kevesebbet tudnánk beszélni arról, hogy a hagyományozás korábbi szakaszaiban a szerzők-szerkesztők mennyire voltak tudatában ez alakzatok által képzett, Biblián kívüli fordulatoknak. Viszont jeleztem azt is, hogy egy metaforát nem feltétlenül az tesz élővé, hogy nincsenek párhuzamai, hanem attól is lehet újszerű, hogy az adott szövegben történő sajátos felhasználásával sajátos retorikai célt valósít meg.

A vizsgált metaforákat végül „önmagukban”, azaz szemantikailag elemeztem. Ez mindhárom esetben a metaforikus tartalom és hordozó lexémáinak analízisét jelentette, amely során megállapítottam a szemémákat. Így kerestem azt, hogy miért éppen egyik vagy másik hordozóra esett a szövegalkotó választása, mi lehetett a metaforizáció alapja. A metaforák jelentéstani vizsgálata, valamint a 29. rész egészének háttérismerete megalapozta annak kijelentését, hogy Jób védelmezte az igazságot (*JÓB EGY ÖLTÖZET*), (ezért) az igazság megvédte (14a; *AZ IGAZSÁG EGY ÖLTÖZET*), az ítélet pedig ékesítette Jóbot (mint palást és süveg; 14b). A második félsorban foglaltak pedig ismét a védelem gondolatát érvényesítik, mivel a státusz, amelyet itt a ruha jelez, megvédi a státusz birtokosát. Jób tehát az ilyen módon elképzelt igaz volta tudatával képzelel el, hogy érvelhet a maga ügyében Isten előtt.

Dolgozatom utolsó mozzanataként visszatekintést végeztem: számbavettem a 29,14a metaforáinak mikrostrukturális szerepét, majd kerestem a 29. rész makrostrukturájában betöltött helyüket, végül pedig a Jób könyve egészében felismerhető párhuzamok által képzett összefüggéseket körvonalaztam. Kiderült, hogy a 29. rész 14. verse önmagában is, mintegy összesűrítve hordozza a Jób könyvére jellemző tematikai-teológiai sajátosságokat.

Tanulmányomban tehát arra tettem kísérletet, hogy előbb hermeneutikailag igazoljam a bibliai szöveg „elegendő” voltát ahhoz, hogy életfelfogást, életvitelt meghatározó metanarratívát körvonalazzon az ember számára. Vizsgálatom Brueggemannak arra a megközelítésére építkezik, amely szerint a Biblia tanúságtételében a tanúskodó retorikája, azaz beszédstratégiája valóságot teremtő-alkító eszköz, és amely retorikát a helyzet, a beszélő hangulata, műveltsége stb. befolyásolhatja.

Remélem, sikerült rámutatnom arra, hogy ez a hermeneutikai modell kifejezetten megengedi, sőt előírja a szent iratok esztétikai aspektusára, a poétikai-stilisztikai műveleteikre történő odafigyelést.

A Leningrádi kódex szövegének vizsgálata mellett döntöttem, ugyanis ez az elfogadott szöveg. (Viszont ugyanezt a módszert tekintem elfogadhatónak az időtengely valamelyik pontján beazonosított bármely szövegváltozat részlete esetében: a relatív alapszöveg megállapítása a sajátjának tekinthető kognitív környezet figyelembevételével annak szövegkontextuális elemzése, szemantikai analízis.) Ez nem akar elfordulás lenni a történeti vizsgálatról, hanem javaslatot fogalmaz meg az eredmények exegézisben, főként a szemémamegállapításban való felhasználására.

A Jób 29,14a metaforáinak e dolgozatban végzett elemzése során – úgy vélem – sikerült rámutatnom arra, hogy egy szöveg tudományos igényű értelmezése során szükséges elvégezni a jelentésalkotás lehető legapróbb részletekre kiterjedő vizsgálatát, mert noha a képalkotás olykor inkább „lázán” történik [ld. Forgács Bálint: Verbális metakommunikáció. Mitől releváns egy metaforikus leképezés? In: *Magyar Pszichológiai Szemle* 64. (2009/3), 593–605], mégis a szavak, a kifejezőmód megválasztása, a mondanivaló közlésének felépítése és elrende-

zése mögött szerzői szándékosságot fedezhetünk fel. Ugyanis a szerzői szándék a szöveg poétikájában-retorikájában fogalmazódik meg. A permetafora modellje végső soron a szerző- és a szövegközpontú olvasatok összetettjét javasolja: a szöveg maximálisan a szerzői tevékenység eredménye, jelentésköltés a szerzői szándékot hordozza; mindamellett a „szerző” beleértett, azaz ezen nem „az eredeti”, hanem a vizsgálatra felvett (bármelyik) változatot (akár szerkesztéssel is) megalkotó „tanút” kell értenünk.

Természetesen a „szerzői” szándékot nem kutathatjuk a mai kognitív környezet koordinátái szerint, viszont kérdés, hogy egyáltalán mennyire tudunk elvonatkoztatni ettől. A végső forma műalkotásként történő megközelítésében pedig erre kell vigyáznunk: az esztétikai megoldás körvonalazásakor ne az történjék, hogy tényleges szövegromlásra építünk szövegértelmezést. Ennek elkerülésében nagy segítséget jelent a szűkebb vagy tágabb intertextualitás vizsgálata, ezt követően pedig a szövegkritikai vizsgálat. Általában véve valamely szövegváltozat intertextuális párhuzamainak egy adott időpontban való szinkronitása megállapításához szükségünk van a keletkezés adataira az anakronizmusok elkerülése végett.

Úgy vélem, hogy e dolgozatnak sikerült rámutatnia a Walter Brueggemann által javasolt permetafora hermeneutikai modell alkalmazhatóságára.

Máthé-Farkas Zoltán

Opponensi bírálat Máthé-Farkas Zoltán

*A permetafora-modell alkalmazása az ószövetségi exegézisben.
Jóbi szabadítás-metaforák kontextuális elemzése Walter Brueggemann
hermeneutikai megközelítése nyomán
című doktori értekezéséhez*

Kutatásmódszertani és tartalmi szempontok

A disszertáció írásához felhasznált források mennyisége dicséretes. A jóval több, mint 300 forrásra történő hivatkozás azt mutatja, hogy a szerző ismeri a releváns szakirodalmat és azokat a műveket is, amelyek az utóbbi 10-15 évben jelentek meg. Magabiztosan használja az idegen nyelvű műveket, a magyar nyelvűekkel együtt be tudja építeni azokat érvelésébe, és képes önálló vélemény megfogalmazására.

A dolgozat egyik legfontosabb célkitűzése, hogy a szerző bemutassa: Walter Brueggemann permetafora-modellje hogyan használható a bibliai, különösen az ószövetségi exegézisben, és ez mivel járul hozzá ahhoz, hogy az ószövetségi szövegek értelmezésében megfelelő hangsúly kerüljön azok műalkotásként való értékelésére. Ezzel összefüggésben és Brueggemann nyomában járva az értekezés szerzője kiemeli, hogy szükséges a tárgyalt szövegek, ez esetben a Jób